# DESTINUL UNUI BUCOVINEAN: PANTELIMON CHIRILĂ (1899–1952) (II)[1]

MARIAN OLARU

## Destiny of a Bukovinian: Pantelimon Chirilă (1899–1952) (II)

(*Abstract*)[*]

The author presents in this second part of the study the life and political activity of the lawyer Pantelimon Chirilă, the leader of the P.N.Ț. (National Peasants' Party) County Organization in Rădăuți, between 1944 and 1952. Just like other leading members of the P.N.Ț. County Organization, his main concern was the reorganization of the party and its successful participation in the 1946 election campaign. During this time, he and the democratic political organizations had to face the adversity of all administrative and political structures of the Bolsheviks, who aimed at establishing the communist regime in Romania. After winning with great sacrifices a seat in the Romanian Parliament and having been brutalized by the loyal communists from Rădăuți, Pantelimon Chirilă had to hide in various places in Bucharest and Câmpulung-Muscel, in the houses of close relatives or politicians, keeping a permanent connection with the central management of the PNȚ. After the Tămădău episode in July 1947, when some leaders of the PNȚ were framed and accused of illegally trying to leave the country, the political situation of Pantelimon Chirilă got worse. The Security Service intensified the searches for him and his family members, building up an entire case in which a larger group of people was arrested, a group known as the "Piteşti Lot". Pantelimon Chirilă was tried and convicted together with his wife and the other relatives who supported him throughout the entire period until his arrest in January 1951, in Bucharest. He died under suspicious circumstances in the Văcăreşti Prison on August 18, 1952.

**Keywords**: P.N.Ț., Rădăuți, elections in 1946, democracy, communism, Soviet oppression, "enemy of the people".

După război, prezența trupelor sovietice de ocupație a fost principalul suport pentru guvernul promoscovit condus de Petru Groza. Deși situația României era asemănătoare cu a celorlalte țări din Răsăritul Europei, în unele privințe aceasta se

[1] Prima parte a acestui material a fost publicată în „Analele Bucovinei", Rădăuți – Bucureşti, anul XXIV, nr. 2 (49), 2017, p. 525–546.

[*] Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

*Analele Bucovinei*, **XXVI**, *1* (52), p. 153–179, Rădăuți – Bucureşti, 2019

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

deosebea prin prezența monarhiei și implicarea regelui Mihai I în evenimentele politice din anii 1944–1947. Scopul acestora era ca, împreună cu partidele politice democratice, să împiedice sovietizarea României. Partidul Comunist din România (PCdR) era la începutul perioadei postbelice o organizație politică minusculă, lipsită de suport politic popular, fiind compusă din două grupuri: unul al kominterniștilor, ajunși în țară cu ajutorul tancurilor sovietice (Ana Pauker, Vasile Luca, Valter Roman ș.a.) și celălalt constituit din așa-zișii comuniști locali, grupați în jurul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. După înlăturarea celor două guverne conduse de generalul Sănătescu și a celui condus de generalul Rădescu, instalarea guvernului condus de Petru Groza i-a oferit lui Stalin instrumentul politic necesar impunerii ordinii sovietice în România. Guvernul „de largă concentrare democratică", impus de sovietici la 6 martie 1945, trebuia să se arate demn de ajutorul primit de la sovietici. Încă din 7 martie 1945, potrivit Oficiului de Studii Strategice din S.U.A., o comisie de activiști sovietici, condusă de Evgheni Suhalov, a prezentat unei delegații compusă din patru activiști români, în frunte cu Ana Pauker, un plan de comunizare a țării pentru următorii trei ani. Dintre cele zece puncte ale planului pe trei ani se impuneau cu gravitate cele ce priveau suprimarea partidelor istorice prin arestarea, uciderea și răpirea membrilor lor și crearea unei organizații de poliție politică[2] de tipul N.K.V.D. Pe căile pe care le-a expus reprezentantul sovietic la întâlnirea cu liderii comuniștilor români, U.R.S.S. urmărea nu numai supravegherea și controlul procesului de sovietizare, ci și evoluția politică viitoare a României, având drept scop subordonarea țării noastre intereselor sale[3]. În guvernul Petru Groza, comuniștii dețineau cinci portofolii. Dintre acestea, două au avut un rol hotărâtor în impunerea „ordinii sovietice": Internele, conduse de Teohari Georgescu, și Justiția, care era condusă de Lucrețiu Pătrășcanu. Urmarea directă a prezenței comuniștilor în guvern a fost eliminarea tendințelor politice contrare, în timp ce

[2] Planul de comunizare a României, în trei ani, prezentat de sovietici în martie 1945, unui grup de comuniști români, în frunte cu Ana Pauker, cuprindea următoarele: „1) Desăvârșirea reformei agrare, prin confiscarea marilor moșii și ruinarea moșierilor; 2) Desființarea armatei în forma ei actuală și crearea unei armate noi din diviziile «Tudor Vladimirescu» și «Avram Iancu» (ultima este încă în Rusia), ca și din toți ofițerii care activează acum pe teritoriul sovietic; 3) Lichidarea tuturor băncilor prin atacuri împotriva Partidului Național Liberal, ai cărui membri sunt proprietarii celor mai multe dintre ele; 4) Micile gospodării țărănești trebuie desființate, pentru a-i lipsi pe țăranii mici proprietari de pământ, de mașini și vite. Aceasta va deschide calea spre absorbirea lor în sistemul colectivist; 5) Abdicarea regelui și exilul familiei regale; 6) Suprimarea treptată a firmelor de import-export, care fac afaceri cu S.U.A., Marea Britanie și îndreptarea exportului României spre Uniunea Sovietică și țările de sub dominația sovietică; 7) Suprimarea partidelor istorice, prin arestarea, uciderea și răpirea membrilor lor; 8) Crearea unei organizații de poliție, întemeiată pe o «miliție populară» de tipul N.K.V.D.; 9) Îndreptarea populației rurale spre industrie. Dezvoltarea întreprinderilor de industrie în România; 10) Niciunui străin, cu excepția celor din țările de sub influența sovietică, nu i se va permite intrarea în România. https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/planul-de-comunizare-a-romaniei-cele-zece-porunci-din-martie-1945 (accesat la 2 februarie 2019).

[3] Eugen Denize, Cezar Mâță, *România comunistă: statul și propaganda, 1948–1953*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2005, p. 17.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

oamenii politici democrați erau ținuți într-o totală ignoranță de către reprezentanții S.U.A. și ai Marii Britanii, care „erau instruiți să nege apartenența României la zona sovietică”[4].

Distrugerea ordinii democratice a fost posibilă prin aplicarea Decretului-lege nr. 1626, din 31 august 1944, care abroga legislația din 5–8 septembrie 1940 și repunea parțial în vigoare Constituția din 1923 (37 de articole din 138), coroborând-o cu unele prevederi din Constituția din 1866, privitoare la „drepturile românilor”. Cu multe prevederi cu caracter tranzitoriu, cu prevederi constituționale ce se pretau la ambiguități interpretative, actul normativ aplicat din 2 septembrie 1944 nu a readus România la situația jurisprudenței constituționale de dinainte de 1938. De această situație a profitat din plin PCdR. În primul rând, Reprezentanța Națională urma să fie organizată prin „hotărârea Consiliului de Miniștri” și doar dacă erau condițiile potrivite pentru desfășurarea alegerilor. În decretul-lege invocat nu se menționa expres forma bicamerală a Reprezentanței Naționale, guvernul având posibilitatea să impună forma unicamerală, cu atribuții mult modificate. De fapt, Parlamentul devenea o simplă cameră legislativă, cu numele de Adunarea Deputaților, iar Senatul era desființat, fiind considerat un „vestigiu reacționar”[5]. Una dintre modificările constituționale importante, prin care România intra într-un provizorat constituțional[6], era aceea prin care regele nu mai avea atribuția sancționării legilor, fapt care a permis comuniștilor să subordoneze legislativul, toate instituțiile și organismele statului român. De asemenea, inițiativa legislativă a revenit lui Lucrețiu Pătrășcanu, ca ministru al Justiției, care, prin legile promulgate (reforma justiției și reforma electorală) a pregătit condițiile preluării depline a puterii de către comuniști și aliații lor. În acest context reținem, dintre multele modificări juridice și legislative făcute de Ministerul Justiției, faptul că au fost înființate Tribunalul Poporului și Tribunalele Speciale, al căror obiectiv era acela „de a instrumentaliza procesele și de a condamna pe foștii guvernanți”, desemnați ca „vinovați de dezastrul țării”[7]. Alături de obediența la care erau obligați judecătorii români, care aveau vina de a fi colaborat cu regimul Antonescu, Pătrășcanu a introdus în justiție funcția de acuzator public, funcție străină practicii juridice românești. „Acuzatorii publici” erau numiți la propunerea ministrului Justiției și au fost recrutați dintre simpatizanții comuniștilor. Cerințele acestora era obligatorii pentru organismele juridice, dar și pentru toate instituțiile din România. Deci, o cale prin care comuniștii au distrus întreg eșafodajul instituțional al României a fost justiția. În anul 1947, numărul arestărilor și reținerilor din rândurile membrilor „partidelor burghezo-moșierești” a crescut exponențial. Prin Ordinul nr. 45567 al

[4] *Ibidem*, p. 19.
[5] *Ibidem*, p. 20.
[6] *Ibidem*, p. 21.
[7] *Ibidem*, p. 23.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

Inspectoratului General al Jandarmeriei, în categoria curentelor „reacționaro-fasciste" au fost introduși „legionarii", „hitleriștii", dar și membrii P.N.Ț. – Maniu, P.N.L. – Brătianu și P.S.D. – Titel Petrescu[8].

Pantelimon (Pintea) Chirilă și familia sa s-au reîntors din refugiu, la Rădăuți, în septembrie 1945. De atunci, Pantelimon Chirilă s-a implicat activ în refacerea organizației județene P.N.Ț., împreună cu alți câțiva lideri locali, precum Ștefan Percec, Ion Larionescu, Ilie Vișan ș.a. Acum, organizația locală își sporește rândurile cu noi membri și susținători recrutați din toate straturile sociale. În acest context, Ion Mihalache i-a avertizat pe țărăniști că susținerea programului din 10 octombrie 1944 al P.N.Ț. poate însemna o aprigă confruntare cu comuniștii, deveniți principalii lor adversari pe tărâm politic, urmată de prigoană, lagăre și luptă acerbă pentru apărarea democrației. După numeroasele eforturi făcute de forțele democratice ale țării în obținerea unei reacții adecvate a S.U.A. și Marii Britanii față de excesele reprezentanților U.R.S.S. în aplicarea Convenției de Armistițiu, singurul „câștig" a fost numirea în guvernul prezidat de Pertu Groza a doi miniștri fără portofoliu (Emil Hațeganu, reprezentând P.N.Ț. și Mihail Romniceanu, reprezentând P.N.L.) – în fapt o „lărgire" a guvernului Groza, fără niciun efect pozitiv pentru scena politică democratică a țării, pentru că prezența Armatei Roșii (o armată de ocupație) a oferit grupusculului comunist din România suportul necesar pentru a juca un rol major în viața politică a țării.

În pregătirea alegerilor din 1946, P.N.Ț. a creat condiții pentru punerea în practică a unui întreg set de măsuri care vizau recâștigarea bazinului electoral tradițional al acestei formațiuni politice, folosind mijloacele puține care mai rămăseseră la îndemâna conducerii centrale și a celor județene: susținerea unei campanii anticomuniste prin ziarul „Dreptatea"; realizarea întâlnirilor periodice cu muncitorii și țăranii, profitând de târgurile săptămânale, sărbători religioase sau legale; desfășurarea congreselor organizațiilor locale până în vara lui 1946 și folosirea propagandei de la om la om, mizând pe calitatea deosebită a liderilor locali și a celor din conducerea partidului. Ion Mihalache a întreprins un turneu în Moldova și Bucovina cu scopul susținerii organizațiilor locale în vederea reorganizării lor prin alegeri, pentru pregătirea campaniei electorale ce avea să fie anunțată pentru toamna lui 1946. Călătoria lui Ion Mihalache în Bucovina se încadra în preocuparea conducerii P.N.Ț. de a pregăti partidul pentru preconizata campanie din 1946. Ziaristul Ruben H. Markham[9], corespondent al publicației „The Christian Science Monitor" din Boston, S.U.A., l-a însoțit pe liderul țărănist în periplul său prin Moldova și Bucovina. După întâlnirea cu liderii țărăniștilor din

[8] *Ibidem*, p. 24.

[9] În anul 1946, Ruben H. Markham, ziarist la „The Christian Science Monitor" (Boston), după ce a cunoscut mai multe țări din Europa, s-a oprit în România, față de care a manifestat simpatie. În ziarul „Dreptatea" al P.N.Ț. îi găsim de mai multe ori consemnat numele, fie pentru că a ținut o conferință pe tema „Rolul muncii și al muncitorilor în viața Americi", la Institutul „V. Madgearu" din București („Dreptatea," anul XXI , seria a III-a, nr. 30, 10 martie 1946, p. 3), fie că a fost martor la pregătirea campaniei P.N.Ț., când i-a însoțit pe unii dintre liderii acestui partid în Ardeal și Bucovina.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

Fălticeni, în frunte cu profesorul Ion Hudiță[10], în 13 martie 1946, Ion Mihalache a ajuns la Suceava, unde, în 14 martie, s-a ținut congresul organizației locale P.N.Ț. Înaintea acestei întruniri, ziaristul american a stat de vorbă cu țăranii suceveni veniți să se plângă de brutalitatea și abuzurile administrației impuse de comuniști, care terorizau satele, practicau favoritismul și discriminarea, în condițiile în care recoltele au fost foarte slabe, iar prețurile au crescut exponențial. „Scena mi se părea fundamentală și clasică, aproape biblică. Oamenii aceștia, cu mâinile înăsprite, săraci, îmbrăcați modest, care parcurseseră kilometri întregi pentru a asista la ședință, venind de la corvoadă și întorcându-se înapoi la ea, erau cu siguranță întruchiparea perfectă a omului de rând”[11] – scria Ruben H. Markham în lucrarea pe care a publicat-o ulterior în S.U.A. Congresul s-a desfășurat într-o atmosferă tensionată și a „fost nevoie de toată stăpânirea de sine a congresiștilor, precum și de hotărârea fermă a conducătorilor organizației locale de a nu face jocul trepăduşilor autorităților complotatoare, ținând congresul nu în sala proiectată, ci în localul clubului”. Manifestându-și îndârjirea față de cei care doreau să împiedice congresul de la Suceava, acțiune pusă la cale de „autoritățile F.N.D.-iste”, cei prezenți la congres, prezidați de profesorul Teofl Sauciuc-Săveanu, l-au ales pe Anton Gorcea președinte al organizației județene, precum și pe membrii comitetului județean. Cu această ocazie, Anton Gorcea i-a asigurat pe cei prezenți de „cel mai neclintit atașament al populației românești și sătești din județul Suceava la marea acțiune de salvare a țării întreprinsă de partidul nostru”[12]. Cu această ocazie, Ion Mihalache a declarat că, „în fața unei atari însuflețiri, victoria finală nu poate să lipsească și că numai prin luptă îndârjită, prin muncă programatică, prin spirit de abnegație și jertfă, închinat în mod cinstit binelui obștesc și propășirea patriei, se poate înfăptui împlinirea idealurilor democrației adevărate, către care tinde poporul român”[13]. La final, lucrările congresului au fost bulversate de intervenția unui grup de turbulenți stipendiați de oamenii guvernului, care strigau: „Trăiască Petru Groza!”, „Jos Maniu!”, „Jos Mihalache!”, „Jos Partidul Național Țărănesc!”, „Jos boierii!”, „Trăiască Stalin!”[14] Ziarul „Dreptatea” constata că printre cei care au tulburat manifestarea țărănistă

[10] „D-l Ion Mihalache la Fălticeni”, în „Dreptatea”, anul XXI, seria a III-a, nr. 38, 20 martie 1946, p. 2.

[11] Ruben H. Markham, *România sub jugul sovietic*, București, Fundația Academia Civică, 1996, p. 185.

[12] „Congresele P.N.Ț. din jud[ețele] Suceava și Rădăuți”, în „Dreptatea”, anul XXI, seria a III-a, nr. 44, 2 aprilie 1946, p. 2.

[13] *Ibidem*.

[14] În articolul „Marele ziarist american Markham despre viața politică din România. Ce s-a petrecut la Suceava” este redată corespondența lui Ruben H. Markham, publicată în S.U.A., la New York, în care se menționa că la manifestarea de la Suceava s-au aflat și trei jandarmi în uniformă, veniți acolo pentru a-i apăra pe cei ce au perturbat manifestarea. De asemenea, unul dintre jandarmi i-a declarat lui Markham că „nu va exista libertate pentru vechile partide, înțelegând prin ele toate partidele din afara Frontului Național Democrat. Jandarmul a spus că nu va permite acestor partide să voteze în mod legal”. Deși erau dovezi evidente că cei care au torpilat manifestarea țărăniștilor în Suceava au fost comuniștii, autoritățile locale au închis ochii și „partizanii lui Mihalache au fost arestați, deși nu comiseseră nicio violență”. Cf. „Dreptatea”, anul XXI, seria a III-a, nr. 43, 26 martie 1946, p. 1.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

erau şi trei jandarmi, veniţi acolo nu pentru a asigura ordinea, ci pentru a-i apăra pe ei ce au tulburat ordinea împotriva unei eventuale reacţii violente a ţăranilor. Dovadă că în urma incidentului amintit, jandarmii au arestat un grup de studenţi care condamnau metodele grupului de comunişti. „Cu alte cuvinte – scrie Markham – se pare că nu numai partidele politice care formează guvernul, ci chiar unii reprezentanţi ai guvernului au stânjenit întrunirile a căror libertate fusese promisă de guvernul român”[15].

A doua zi, pe 15 martie 1946, grupul condus de Ion Mihalache a participat la congresul organizaţiei judeţene Rădăuţi a P.N.Ţ. Jurnalistul american a fost găzduit de familia lui Pantelimon Chirilă, care îşi avea casa lângă sediul local al PCdR[16]. Venit de la Suceava, pe 14 martie 1946, grupul ce-l însoţea pe Ion Mihalache a fost primit cu deosebită ospitalitate de familia Pantelimon şi Victoria Chirilă, împreună cu cele două fiice ale, Fulga şi Sanda. Cu această ocazie, ziaristul american scria: „M-am mândrit multă vreme că am o soţie plină de calităţi, în stare să facă faţă oricărei situaţii, dar mă întreb dacă ar putea să aibă grijă cu atâta succes de zece musafiri atât de înfometaţi ca noi, care i-au călcat pragul, după ce toate magazinele au fost închise. Şi nu numai că am fost încântaţi de grija deosebită pe care ne-a arătat-o neobişnuit de frumoasa noastră gazdă, dar ziua următoare mi-a arătat desenele fiicelor ei, de patru şi şase ani şi mi-a îngăduit să le ascult recitând poezii. Ba chiar a fost de acord să-mi dea câteva din desenele lor preferate, ca să le trimit nepoţilor mei în Boston. M-a apucat frica gândindu-mă la viitorul acestor micuţe!”[17]

Atunci, Ruben H. Markham a putut observa cum grupul care torpilase întrunirea ţărănistă de la Suceava a venit cu camioanele la sediul PCdR din Rădăuţi, care se pregătea să bulverseze şi întrunirea de aici. Dar, organizarea a fost foarte bună şi agitatorii comunişti nu şi-au putut îndeplini sarcina. Ţăranii rădăuţeni au organizat gărzi care s-au postat în faţa clădirii unde s-a ţinut întrunirea. Totodată, nota Markham, prefectul de Rădăuţi, „cândva liberal”, nu a interzis sau obstrucţionat manifestarea, pentru că „mai păstra reminiscenţe ale respectului pentru decenţă şi ale credinţei faţă de ţară”[18]. Lucrările congresului s-au ţinut într-o sală de mărime mijlocie, la atelierul de tâmplărie al lui Vasile Drolta (membru P.N.Ţ. din Rădăuţi), din Strada Turcească nr. 3. La congres au luat parte, după aprecierea organelor de represiune, 400 de membri. Într-o atmosferă de „cutremurătoare însufleţire”, cum nota ziarul „Dreptatea”[19], au luat cuvântul, în cadrul acestui for al ţărăniştilor rădăuţeni: avocatul Pantelimon Chirilă, avocatul L. Butnaru, Ştefan Percec, Severin Popovici, Mirăuţă Nichifor, P. Cârdei, Ion Mihalache şi Jenică Popovici, care s-au referit la programul P.N.Ţ.[20]. În cadrul congresului, apreciat a fi

[15] *Ibidem*.
[16] Ruben H. Markham, *op. cit.*, p. 189.
[17] *Ibidem*, p. 189.
[18] *Ibidem*, p. 189–190.
[19] „Dreptatea”, anul XXI, seria a III-a, nr. 43, 26 martie 1946, p. 2.
[20] Arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii (în continuare se va cita A.C.N.S.A.S.), Fond *I*, d. 256593, f. 1.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

fost unul democratic, care a prilejuit o reală întrecere între candidați, în care au primat argumentele lui Pantelimon Chirilă, acesta a fost ales președinte al organizației din Rădăuți a P.N.Ț., candidând împotriva lui Ștefan Percec, fost senator și președinte al acestei organizații până la al Doilea Război Mondial. Ziarul „Dreptatea" consemna că „d-l Ion Mihalache, vădit emoționat de vibrația însuflețirii de nedescris a congresiștilor, într-o scurtă și extrem de substanțială cuvântare, a expus țelurile politice actuale ale acțiunii P.N.Ț., care se confundă cu însăși interesele de viață ale poporului român și pe rezultatul cărora partidul nostru tinde să așeze viața politică a României"[21].

Din dosarul de urmărire informativă al Serviciului Județean de Securitate din Rădăuți aflăm că, în după-amiaza zilei de 15 martie 1946, a avut loc întâlnirea liderilor naționali ai P.N.Ț. cu conducătorii organizațiilor locale din județul Rădăuți. Din informațiile cuprinse în acest dosar reiese că Pantelimon Chirilă se bucura de „o încredere și autoritate deosebite, fiind considerat printre cadrele cele mai valoroase ale P.N.Ț.-ului din întreaga țară" și că, după alegere, „a organizat cu energie partidul său în cuprinsul județului, unde se bucura de popularitate"[22].

După ce a amânat, cât a putut de mult, data alegerilor parlamentare, într-o perioadă în care situația socială era una explozivă, datorată politicilor guvernului și recoltei foarte slabe (aceasta a dus la o criză alimentară acută în țară și chiar la foamete, în unele părți ale Moldovei), autoritățile vremii au anunțat organizarea acestora la 19 noiembrie 1946. Legea electorală adoptată de comuniști, felul în care au fost fixate secțiile de votare și alcătuirea registrelor electorale dovedeau preocuparea guvernului și a sovieticilor de a împiedica, pe orice cale, exercitarea democratică a voinței electoratului român și, în mod special, înlăturarea lui Iuliu Maniu și a lui Ion Mihalache din viața politică a țării, precum și a P.N.Ț., principalul adversar al sovietizării țării. În *Manifestul Partidului Național Țărănesc către Țară*, publicat în ziarul „Dreptatea", la 2 iunie 1946, în vederea pregătirilor pentru alegerile parlamentare, obiectiv deosebit pentru viața politică a țării, se scria despre „marea luptă electorală care începe". În manifest, P.N.Ț. arăta că rostul său era să creeze un Parlament „cu o compunere potrivită voinței țării; iar rostul noului Parlament este de a servi țării drept scut al neatârnării în afară și al libertăților înăuntru". Conducerea P.N.Ț. era conștientă că guvernul nu respecta drepturile și libertățile cetățenești și nici angajamentul luat „de a asigura alegeri libere, prin presă liberă, adunări libere, votare liberă", ci, dimpotrivă, „punând șubreda lui ființă mai presus de ființa țării, guvernul va înăspri prigoana începută de mult până la ultimele ei margini, amenințând, arestând, lovind, împiedicând cetățenii de a merge la vot și încercând să măsluiască rezultatele urnelor"[23].

[21] „Dreptatea", anul XXI, seria a III-a, nr. 43, 26 martie 1946, p. 2.
[22] A.C.N.S.A.S., Fond *I*, d. 256593, f. 25.
[23] „Dreptatea", anul XXI, seria a III-a, nr. 96, 2 iunie 1946, p. 1.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

În județul Rădăuți, lista candidaților P.N.Ț. era următoarea: Pantelimon Chirilă (prima poziție), Ștefan Percec (poziția a doua) și Nichifor Mirăuță (poziția a treia)[24]. Primele informații despre campania electorală din județul Rădăuți le descoperim în documentele vremii, începând cu 15 august 1946. Atunci, Pantelimon Chirilă, Constantin Chirilă, Ștefan Percec, Vasile Drozda și Valerian Botezat se declarau mulțumiți de succesul acțiunii lor de la Vicovu de Sus, considerând că „vor obține majoritatea în alegeri, și cei nedreptățiți de actualul regim vor primi drepturile de când au fost deposedați”[25].

Comuniștii, având la îndemână toate pârghiile puterii din stat, au estimat intenția de vot a electoratului din această parte de țară. Astfel, colonelul de jandarmi Mitri Atanasie, inspector la Inspectoratul de Jandarmi Suceava, raporta superiorilor săi că, în alegeri, puteau fi obține următoarele rezultate[26]:

| Nr. crt. | Județul | B.P.D. | P.N.Ț. – Maniu | P.N.L. – Brătianu | Total opoziție |
|---|---|---|---|---|---|
| 1. | Baia | 67% | 25% | 8% | 33% |
| 2. | Botoşani | 61% | 24% | 15% | 39% |
| 3. | Câmpulung | 63% | 25% | 12% | 37% |
| 4. | Dorohoi | 52% | 30% | 18% | 48% |
| 5. | Rădăuți | 55% | 35% | 10% | 45% |
| 6. | Suceava | 60% | 40% | – | 40% |

Nu știm care au fost modalitățile de investigare a intenției de vot pe care le-au folosit cei de la Inspectoratul de Jandarmi Suceava și nici nu avem vreo dovadă despre o astfel de cercetare preelectorală din anul 1946, dar putem să corelăm informațiile existente pe plan național, din care reiese faptul că guvernanții au ordonat, prin mecanismele proprii, care era situația dezirabilă pentru ei, astfel încât să „câștige” pe orice cale. Între liderii comuniștilor erau doar diferențe ce priveau procentajele pe care trebuiau să le întrunească pentru legitimarea puterii lor, acestea variind între 60 și 90%. Precizăm că Emil Bodnăraș dorea o victorie electorală B.P.D. cu 90% din voturile exprimate.

Dintr-o radiotelegramă a Direcției Generale a Poliției aflăm că la 22 septembrie 1946, la Siret a avut loc o importantă manifestare a P.N.Ț. Atunci a fost inaugurat sediul P.N.Ț. din acest oraș bucovinean, la care au participat 400–500 de simpatizanți și membri ai acestui partid. Jandarmii raportau superiorilor următoarele: „Voind să manifesteze prin oraș, poliția și cetățenii, încercând a-i împiedica, s-au produs incidente fără prea mare importanță, dar care, prin natura lor, le-a dat câștig de cauză în fața opiniei publice, pentru motivul că în timpul acestor incidente a căzut jos portretul M.S. Regelui și s-a rupt un steag, fapt[e] pe care opoziția le-a

[24] Idem, nr. 229, 12 noiembrie 1946, p. 3.
[25] A.C.N.S.A.S., Fond *I*, d. 256593, f. 3.
[26] Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale (în continuare se va cita S.J.S.A.N.), Fond *Inspectoratul de Jandarmi Suceava*, d. 1/1946, f. 62.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

speculat în discursuri”[27]. Manifestația de la Siret a P.N.Ț., în mijlocul căreia s-a aflat Pantelimon Chirilă, s-a desfășurat fără avizul prefectului A. Apathi, fost liberal[28]. Refuzul autorizării manifestației intra în logica puterii de a împiedica pe orice cale campania electorală a opoziției și de a-i compromite pe liderii opoziției democrate. De aceea, Pantelimon Chirilă „a fost cercetat și trimis în justiție pentru instigare publică”[29]. În instanță, acesta a câștigat, pentru că dosarul său era unul întocmit la comandă politică și nu aducea nicio dovadă în susținerea acuzațiilor. Mai târziu, lucrătorii Securității notau însă că Pantelimon Chirilă ar fi fost achitat pentru că a avut strânse legături cu magistrații de atunci. Urmăritorii lui Pantelimon Chirilă raportau șefilor lor ierarhici că acesta se bucura de mare încredere și stimă, fiind considerat un bun organizator și luptător energic pentru cauza partidului.

Pe 29 septembrie 1946, P.N.Ț. – organizația județeană Rădăuți a dorit să facă o nouă manifestație, dar membrii B.P.D. au aflat din timp de aceasta și au organizat o „contramanifestație”. Țărăniștii, „temându-se de un eventual eșec, au renunțat”, raporta căpitanul I. D. Popescu. „Simpla manifestație” B.P.D. a fost susținută de masarea, la Siret, a 28 de jandarmi[30]. Din aceeași informare aflăm că opoziția era foarte vocală, pentru că unii dintre „votanții opoziției nu au fost trecuți în listele electorale”. Conform datelor statistice oferite de Inspectoratul de Jandarmi Suceava, în județul Rădăuți, dintr-un total de 48 803 votanți, 12 187 de votanți erau din

[27] *Ibidem*, f. 124. Citim, printre rânduri, informația furnizată de jandarmii din Siret și aflăm cum „poliția și cetățenii” (cu învoire de la prefectul județului Rădăuți, Apathi) au încercat să se opună țăraniștilor și cât de neînsemnată a fost manifestația, pentru că în confruntările ce au fost orchestrate de autorități „a căzut jos portretul M.S. Regelui și s-a rupt un steag”, fapt care a fost „speculat” de opoziție. Sesizăm aici că o instituție a statului se identifică cu PCdR și consideră partidele democratice drept „opoziție”. Mai târziu, în dosarul de urmărire penală, Pantelimon Chirilă a fost acuzat, între altele, de organizarea acestei manifestații. Pentru că orice acțiune a opoziției democrate, respectiv a țăraniștilor, trebuia urmată de o contracțiune, același informator scria șefilor săi că pe 24 septembrie 1946, la Siret, cu ocazia sfințirii Casei alegătorului, au fost combătute afirmațiile făcute de Pantelimon Chirilă și companionii săi, în ziua de 22 septembrie a acelui an.

[28] Avocatul Pantelimon Chirilă declara în fața anchetatorului Securității despre manifestația din 22 septembrie 1946, de la Siret, că aceasta s-a desfășurat în mod pașnic, fără incidente. După aceasta, lumea l-a petrecut până la locul unde și-a lăsat mașina. Cum nu a găsit-o în locul în care o lăsase, până la ora la care pleca cursa spre Rădăuți a fost nevoit să rămână la un prieten, unde a și mâncat. După aceea, din ordinul prefectului a fost chemat la poliție. Pe drum a fost barat de gardieni, „dând aspect că ar vrea să mă oprească de la plecare. Cum cineva a pus mâna și mă trăgea – cineva dintre gardieni, au intervenit niște femei, care m-au prins și ele de mâini în mijlocul lor. Astfel, împingându-mă într-o parte, iar alții în alta, m-au dus până în piața orașului. Cu toate protestele mele, nici unii, nici alții nu-mi dădeau drumul, până, în sfârșit, smulgându-mă din mâinile ambelor părți, am reușit să mă despart și pe o uliță am plecat singur din oraș. Cu ocazia asta, poliția a tras o salvă în aer”. Rezultă din aceste mărturii că la Siret a avut loc o încercare de arestare a avocatului Chirilă, care a fost salvat de simpatizanții politici din acest oraș. Dovadă numeroasele relatări despre aceasta în multe documente ale oficialităților vremii, până la ancheta de după arestarea avocatului rădăuțean, din ianuarie 1951. Copia documentului, datat 12 ianuarie 1951, aflat la A.C.N.S.A.S., este azi în posesia doamnei Fulga Pușcașu, fiica avocatului Pantelimon Chirilă.

[29] A.C.N.S.A.S., Fond *I*, d. 256593, f. 22.

[30] S.J.S.A.N., Fond *Inspectoratul de Jandarmi Suceava*, d. 1/1946, f. 163.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

mediul urban și 36 616 din mediul rural[31]. Votanții erau presați, șantajați și „motivați" să susțină B.P.D.-ul. Fără a putea verifica veridicitatea datelor raportate de jandarmi, consemnăm că la Dornești, Grigore Boghian, președintele organizației locale P.N.Ț., ar fi fost „convins" să țină o cuvântare pentru guvern. La Bălcăuți, fostul pretor țărănist Bacinschi, „a trecut" la Frontul Plugarilor, la Frătăuții Noi și la Volovăț jandarmii raportau că „propaganda manistă regresează" din cauza șefilor de post[32]. În acest context, consemnăm și faptul că armata a fost și ea pusă în slujba procesului de sovietizare. Dovada acestui fapt este alegerea ca vicepreședinte A.L.R.U.S. a colonelului Gh. Vlad, comandantul Garnizoanei Rădăuți, care în 27 ianuarie și 3 februarie 1946 susținea conferințe despre colaborarea dintre Armata Română și Armata Roșie pentru înfrângerea Germaniei. Îl amintim pe comandantul Garnizoanei Rădăuți pentru că mai târziu avea să dea socoteală pentru faptul că Pantelimon Chirilă a obținut, la unitatea lui, 94 de voturi de la soldați.

Întreaga activitate de campanie a opoziției democratice, în frunte cu P.N.Ț., era atent supravegheată de instituțiile de stat, aflate acum în slujba campaniei electorale desfășurată de comuniști și aliații lor. Conform Ordinului nr. 231000 al Ministerului de Interne, din 30 octombrie 1946, în vederea alegerilor a fost alcătuit câte un „comandament unic" pentru fiecare regiune, din care făceau parte inspectorul administrativ, inspectorul de poliție și cel de jandarmi, care aveau drept scop asigurarea victoriei în alegeri a B.P.D. Prefecții județelor și șefii celorlalte organe administrative erau puși sub ordinele acestora și trebuiau să refuze toate cererile opoziției legate de campania electorală. În același timp, se avea în vedere îndeplinirea exemplară a tuturor cererilor partidelor din B.P.D. Prin același ordin, se excludea orice intervenție a Justiției și a Comisiei Electorale Centrale în desfășurarea alegerilor. Ministerul de Interne a dat ordin ca în teritoriu să fie confecționate dubluri la urnele instalate în secțiile de votare, care să fie folosite pentru falsificarea voturilor. Se avea în vedere, în același timp, să nu se permită pătrunderea reprezentanților partidelor de opoziție în secțiile de votare și, pentru a da posibilitatea substituirii urnelor, să fie provocate busculade, iar numărarea voturilor ar fi trebuit să se facă la sediul prefecturilor. Pentru întărirea „capacității combative" a unităților militare, 1 000 dintre membrii echipelor de șoc ale comuniștilor au fost atașați unităților de jandarmi cu „misiunea specială de a face imposibilă, împreună cu celelalte organe de stat, orice manifestare a opoziției"[33]. Dezvăluind obiectivele comuniștilor, organul de presă P.N.Ț., „Dreptatea", consemna că planul amintit prevedea că, până la 6 noiembrie 1946, trebuiau efectuate percheziții domiciliare în toată țara la membrii marcanți P.N.Ț., pentru găsirea de arme și documente compromițătoare. Perchezițiile trebuiau însoțite de folosirea forței, lovirea pentru intimidare a membrilor opoziției și arestarea acestora. Așa s-a întâmplat la

[31] *Ibidem*, f. 176.
[32] *Ibidem*, f. 301.
[33] „Echipe de șoc comuniste în uniform militară", în „Dreptatea", anul XXI, seria a III-a, nr. 235, 19 noiembrie 1946, p. 2.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

Timişoara, Alba şi Bucureşti. Până la 15 noiembrie 1946, trebuiau arestaţi candidaţii opoziţiei şi terorizaţi membrii partidelor democratice: „Membrii reprezentaţiunii din judeţe au fost chemaţi de către prefecţi şi autorităţile locale şi ameninţaţi, unii chiar cu moartea, în cazul în care ar încerca a face propagandă", concomitent cu „eliminarea abuzivă din întreprinderi a tuturor candidaţilor partidelor noastre"[34]. În acelaşi scop, Ministerul de Interne condus de Teohari Georgescu urmărea confiscarea materialelor de propagandă şi maltratarea celor găsiţi cu ele, controlul riguros în trenuri şi autobuze, pentru a împiedica transportul afişelor sau ziarelor opoziţiei, interzicerea desfacerii în ţară a presei democratice, distribuirea benzinei doar cu aprobarea prefecţilor, pentru a împiedica deplasarea candidaţilor opoziţiei, folosirea personalului superior din instituţiile de stat pentru propaganda B.P.D.-istă[35] etc. Menţionăm că din partea C.C. al PCdR, de organizarea campaniei din Moldova se ocupa Emil Bodnăraş, care avea o deosebită preocupare mai ales pentru zona Sucevei şi a Rădăuţiului.

Deşi cunoşteau situaţia reală a campaniei electorale din 1946, reprezentanţii diplomatici ai Marii Britanii şi S.U.A. s-au limitat să transmită note de protest guvernului Groza şi să avertizeze „liderii partidelor de opoziţie, care îşi riscă existenţa partidelor lor, ca şi vieţile lor"[36].

Bun organizator şi cunoscător al situaţiei politice din ţară, preşedintele organizaţiei judeţene Rădăuţi a P.N.Ţ. „ţine permanent legătura cu Centrul, fiind omul de nădejde al lui Maniu. În conducerea pe ţară a P.N.Ţ.-ului, Chirilă P. se bucură de mare încredere şi stimă, fiind considerat ca un bun organizator şi un luptător energic pentru cauza partidului"[37] – nota ofiţerul Serviciului Judeţean Rădăuţi de Securitate, ce i-a întocmit fişa de urmărire lui Pantelimon Chirilă (fişă care cuprinde note informative din dosarele Siguranţei). Acasă şi la Judecătoria din Rădăuţi, Pantelimon Chirilă se întâlnea mai ales cu Ilie Vişan – directorul Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi", Ştefan Percec – fost senator şi avocatul Butnaru. Nu de puţine ori îl vizitau, spre a pregăti campania electorală, grupuri de ţărani din judeţ, care au constituit sprijinul lui cel mai important în anul 1946 şi după aceea. Aceştia au strâns alimente şi bani pentru susţinerea lui Pantelimon Chirilă şi a familiei sale cât timp a stat ascuns.

Cum măsurile de represiune au fost amplificate, proiectata manifestare electorală de stradă, din 4 octombrie 1946, nu a mai avut loc, iar liderii organizaţiei judeţene P.N.Ţ. din Rădăuţi s-au ascuns în diferite locuri pentru a nu fi arestaţi. De altfel, în ţară autorităţile comuniste au arestat în această perioadă o serie de lideri ţărănişti şi liberali, au intentat mai multe procese acestora şi au folosit aparatul de represiune al statului pentru descurajarea opoziţiei democratice condusă de Maniu şi Brătianu.

[34] *Ibidem*.
[35] *Ibidem*.
[36] Apud Dinu C. Giurescu,(coord.), *Istoria românilor*, vol. IX, *România în anii 1940–1947* (în continuare se va cita *Istoria românilor*), Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2008, p. 629.
[37] A.C.N.S.A.S., Fond *I*, d. 256693, f. 21.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

În șirul măsurilor „specifice” menite să-l împiedice pe Pantelimon Chirilă să desfășoare o bună campanie pentru alegerile parlamentare din 1946 se înscrie și implicarea acestuia într-un dosar privitor la așa-zisul atentat la adresa șefului Poliției Rădăuți, Dumitru Condurache. Ofițerul de Securitate care a alcătuit dosarul de urmărire informativă a liderului țărănist nota că Vasile Drozda, liderul organizației orășenești P.N.Ț. Rădăuți, a fost acuzat și condamnat în acest caz, dar „Pintea Chirilă, bucurându-se de imunitate parlamentară și din lipsa de vigilență a organelor respective [!], a fost omis de la primirea pedepsei cuvenite”[38]. Informațiile preluate de noi din arhiva fostei Securități trebuie privite cu circumspecție, din perspectiva calității și exactității acestora. Adică, documentele cuprinse în dosarele respective trebuie circumstanțiate ideologic, pentru că acestea erau întocmite pentru a răspunde „cerințelor luptei de clasă” și combaterii „dușmanilor poporului” prin orice mijloace.

În preajma alegerilor, lui Pantelimon Chirilă i s-a făcut o percheziție domiciliară și cu această ocazie s-a găsit un „bogat material antisovietic și un cartuș de armă”, precum și o carte intitulată *Prăpădul din Rusia*, „cu un conținut provocator la adresa Uniunii Sovietice”. Urmând a fi anchetat și trimis în justiție, Pantelimon Chirilă a „simulat” că este bolnav și netransportabil – cum nota lucrătorul de la Securitate mai târziu, iar după două zile a dispărut de acasă, „cu toată paza ce se instalase la domiciliul lui”[39]. Din interviul de istorie orală pe care l-am luat d-nei Oltea Iliuț, nepoata de frate a lui Pantelimon Chirilă, aflăm că unchiul său s-a ascuns până în ziua alegerilor la moara din Satu Mare, județul Rădăuți, care era proprietatea unui membru P.N.Ț. Până la dispariția lui Pantelimon Chirilă, în fața locuinței și la ușa casei au fost postați doi jandarmi. Cu concursul nepoatei sale, Oltea, Pantelimon Chirilă reușise să fugă din Rădăuți la Satu Mare[40]. Se reîntoarce la Rădăuți în ziua de 19 noiembrie 1946 și hotărăște să se implice activ în supravegherea felului în care se desfășurau alegerile. A cutreierat toate secțiile de vot din Rădăuți, a sesizat celor în drept neregulile constatate cu această ocazie, i-a motivat pe reprezentanții P.N.Ț. în secțiile de votare să fie atenți la mașinațiunile comuniștilor (la Secția de votare de la gara C.F.R. era numită, ca reprezentantă P.N.Ț., doamna avocat Felicia Țigănescu, pe atunci domnișoara Bădeliță).

În acest context se cuvine să amintim incidentul de la Secția de votare nr. 1, de la Cercul Teritorial Rădăuți. Într-o adresă postfactum, din 26 noiembrie 1946, prin care se căutau „vinovații” de succesul în alegeri al candidatului P.N.Ț. Rădăuți, inspectorul regional informa Direcția Generală a Poliției, respectiv Direcția Poliției de Siguranță, că, în ziua alegerilor, Pantelimon Chirilă ar fi pătruns în secția de votare amintită și l-ar fi sechestrat pe președintele acesteia. Infirmând informațiile „oficiale”, maiorul Marian Bănică îi determină pe ostași să spună adevărul, scoțându-l vinovat pe căpitanul Dan Lugojan, însărcinat de menținerea ordinii în

[38] S.J.S.A.N., Fond *Inspectoratul de Jandarmi Suceava*, d. 1/1946, f. 301.
[39] *Ibidem*.
[40] Interviu de istorie orală cu doamna Oltea Iliuț, 10 februarie 2019.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

secția de votare (adică să impună votul pro B.P.D. în secție). Datorită influenței maiorului Marian Bănică printre ostașii Cercului Teritorial Rădăuți, Pantelimon Chirilă a primit 94 de voturi la secția de votare amintită[41]. La data de 4 decembrie 1946, cel care prelucra informația de la Direcția Generală a Poliției de Siguranță nota ca „să fie informat Marele Stat Major, Insp[ectoratul] ECT [aparatul de propagandă politică din armată]" și ca „Inspectoratul să continue supravegherea".

În seara zilei de 19 noiembrie 1946, avocatul Pantelimon Chirilă a hotărât să participe la supravegherea numărării voturilor de la Liceul de Fete, deși comilitonii săi și soția sa, Victoria, l-au sfătuit să nu facă aceasta, pentru că era periculos. Între timp, fratele său, Constantin Chirilă – avocat și el, fost viceprimar al orașului Rădăuți în anii regimului Antonescu – era reținut de forțele de represiune. Împreună cu alți 10–12 oameni au fost organizați într-un „grup" care a fost „plimbat" timp de o săptămână prin Rădăuți, fiecare cu câte două pancarte (una în față și alta în spate), pe care erau scrise texte de condamnare a „recțiunii" sau a „trădătorilor de neam". Pe când se afla în clădirea Parchetului, Constantin Chirilă aude gemetele fratelui său, care era transportat, pe jos, de către jandarmi, de la Liceul de Fete către Poliția din Rădăuți. Plecat să participe la numărarea voturilor la Liceul de Fete, Pantelimon Chirilă a fost bătut cumplit de o echipă de comuniști, condusă de comunistul rădăuțean Iurașoc. Cum în curtea Poliției era săpat un șanț, cei care-l transportau l-au aruncat acolo pe Pantelimon Chirilă, lăsându-l să moară. Dar, profitând de momentele de răgaz, acesta și-a revenit. În urma intervenției lui Constantin Chirilă pe lângă procurorul Popescu, acesta din urmă s-a deplasat la Poliția din Rădăuți, împreună cu doi polițiști, l-au ridicat pe Pantelimon și l-au dus la spital. În urma „corecției" aplicate, Pantelimon Chirilă s-a ales cu numeroase plăgi, fața și mâinile fiindu-i învinețite de la lovituri. Prin intermediul nepoatei sale Oltea, familia Chirilă află de la Nușa Popescu, fiica directorului spitalului, că Pantelimon era internat, fiind în stare gravă. Timp de două sau trei săptămâni a fost îngrijit de medicii rădăuțeni, până și-a revenit. Dar și la spital, Pantelimon Chirilă a fost supravegheat de un jandarm. De aceea, deghizându-se în hainele de doliu ale cumnatei sale, Maria Ivașcu, cu sprijinul doctorului Prelipcean, a reușit să părăsească orașul Rădăuți[42] și, urcându-se în tren, de la Cacica sau Gura-Humorului, a ajuns la București. Începea pentru Pantelimon Chirilă o perioadă de calvar, care avea să se încheie cu arestarea sa, în 8 ianuarie 1951, și moartea la spitalul-închisoare Văcărești, în anul 1952.

În ciuda faptului că guvernul S.U.A. și al Marii Britanii au înaintat mai multe note de atenționare guvernului României cu privire la obligațiile care îi reveneau acestuia prin înțelegerile internaționale tripartite[43], pentru a le îndeplini, Petru Groza și comuniștii, cu sprijinul U.R.S.S., au acționat după indicațiile venite de la

[41] A.C.N.S.A.S., Fond *I*, d. 256593, f. 9.

[42] Interviu de istorie orală cu doamna Oltea Iliuț, 10 februarie 2019.

[43] „Notele adresate Guvernului României de Statele Unite ale Americii și Marea Britanie", în „Dreptatea", anul XXI, seria a III-a, nr. 235, 19 noiembrie 1946, p. 1–2.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

Moscova. Încă din 24 august 1946, Burto Y. Berry, ataşatul S.U.A. în România, consemna că, potrivit convorbirii avute cu Petru Groza, atunci când englezii şi americanii au fost de acord cu hotărârile de la Moscova, din decembrie 1945, privitoare la organizarea de alegeri libere, aceştia înţelegeau prin „libere şi neîngrădite" alegeri de tipul celor desfăşurate în Anglia şi S.U.A., pe când ruşii aveau propria interpretare a acestor termeni[44]. Aşa că guvernul condus de Petru Groza a acţionat după indicaţiile venite de la Moscova. La data consemnării convorbirii de mai sus, nu se ştia că liderii comuniştilor români stabiliseră împreună cu sovieticii, încă din ianuarie 1946, procentele pe care avea să le înregistreze coaliţia B.P.D. în alegeri[45].

În urma alegerilor din 19 noiembrie 1946, cunoscute în istoria României ca fiind „marea fraudă electorală"[46], rezultatele oficiale arătau că P.N.Ţ. a obţinut 33 de mandate, P.N.L. – 3 mandate, BPD – 347 de mandate. Prin redistribuire, B.P.D.-ul avea 378 de mandate, adică 91,3% din numărul acestora. În istoriografia română de după 1989 sunt numeroase dezbateri despre rezultatul real al alegerilor din 1946, în legătură cu metodele folosite de comunişti pentru falsificarea alegerilor, despre atitudinea marilor puteri occidentale faţă de rezultatele alegerilor, care în final au acceptat frauda electorală şi au recunoscut situaţia creată, prin faptul că s-au limitat la note de protest şi la un sprijin moral pentru regele Mihai şi opoziţia democratică, în frunte cu P.N.Ţ. Oricum, studiile recente relevă faptul că B.P.D. a obţinut în mod real între 44,8% şi 47% dintre voturile exprimate, ceea ce înseamnă că P.N.Ţ. şi P.N.L. ar fi putut forma guvernul împreună cu alte forţe politice democratice.

În broşura care cuprindea numele celor aleşi în Adunarea Deputaţilor, cum avea să se numească de atunci Camera Deputaţilor, au fost înscrişi doar 30 de deputaţi aleşi din partea P.N.Ţ. (din cei 33), între care şi Pantelimon Chirilă. Între cei aleşi din partea P.N.Ţ. îi găsim pe: Al. N. Constantinescu, Ghilezan Emil, Haţeganu Emil, Lazăr Maria (aceasta a obţinut o victorie covârşitoare în faţa candidatului comuniştilor; soţul său, Ilie Lazăr, a fost împiedicat să participe la alegeri, pentru că pe perioada campaniei electorale şi până în noiembrie 1946 a fost închis sub acuzaţia de „trădare"), Lecuţia Aurel, Grigore Niculescu-Buzeşti, Pop Leonida, Polizu Micşuneşti, Schileriu Aristide ş.a. Pe harta rezultatelor alegerilor din 1946, judeţul Rădăuţi se aşeza doar cu 15–30% de voturi exprimate pentru B.P.D. De altfel, încă de la începutul toamnei anului 1946, organele de forţă ale statului estimau că P.N.Ţ. va obţine cel puţin un mandat în judeţul Rădăuţi.

[44] *Istoria românilor*, p. 623.

[45] *Ibidem*. La Bucureşti, „Vîşinski a spus lui Harimann, cu un aer de totală încredere, că Frontul Naţional-Democrat al lui Groza va câştiga cu 70% din voturi; Partidul Ţărănesc 20%, iar cel Naţional-Liberal 10%". În acest context, menţionăm faptul că Emil Bodnăraş, apreciat la vremea aceea ca fiind din grupul kominternist al PCdR, dorea folosirea unor tactici violente pentru asigurarea unei victorii cu 90% din voturi.

[46] Robert Fürtös, Gheorghe Mihai Bârlea *(*coord) *Alegerile parlamentare din 19 noiembrie 1946. De la memoria colectivă la cercetarea istorică. Comunicări prezentate la Simpozionul de la Memorialul Sighet (17–18 noiembrie 2006)*, Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 2006.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

După semnarea tratatelor de pace de la Paris, în 10 februarie 1947, sovieticii trimit instrucțiuni către regimurile promoscovite pentru adoptarea unor măsuri de împiedicare a creșterii nepopularității acestora. În acest context, exprimarea unor opinii contrare regimului comunist constituia un delict și opozanții orânduirii sovietice trebuiau arestați, torturați și închiși. Încă din 10 martie 1947 au fost arestați primii opozanți ai guvernului. La 19 martie1947, 300 de membri ai P.N.Ț. au fost reținuți, împreună cu alți câțiva liberali și social-democrați. După ratificarea Tratatului de Pace cu România de către Camera Comunelor, la 29 aprilie 1947, s-a dat semnalul pentru continuarea arestărilor. La 5 și 14 iunie 1947 și Congresul S.U.A. a ratificat tratatele de pace cu foștii aliați ai Germaniei hitleriste. Arestările se înmulțesc și mai mult și ajung la 1 300, în iunie 1947. Teohari Georgescu anticipa 5 000 de arestați, pentru că erau „delincvenți politici, sabotori și alte vagi categorii asemănătoare”[47]. Condițiile din închisori se înrăutățesc drastic și, în consecință, crește numărul victimelor. În țară, lipsurile de diferite feluri duc la creșterea infracționalității. Inspectoratul de Jandarmi Suceava nota că în cursul lunii martie 1947 au fost înregistrate șase crime și 24 de delicte și că acestea „s-au comis datorită lipsurilor”. Cu toate acestea, „autoritatea jandarmilor se poate menține și moralul populației este ridicat, văzând că justiția aplică legile contra infractorilor”[48].

Nu avem prea multe date despre activitatea lui Pantelimon Chirilă cât timp s-a aflat la București, în cursul anului 1947. Oricum, din dosarul de urmărire penală aflăm că acesta era urmărit conform Ordinul 18000, din 1947[49], prin care se avea în vedere arestarea liderilor politici din opoziție și, în mod special, a liderilor P.N.Ț., care constituiau pentru Siguranță, și mai târziu pentru Securitate, ceea ce se numea în limbaj codificat „Problema 58029”[50]. Până în anul 1951 au fost identificați 417 916 „dușmani ai poporului” aflați încă în libertate la acea dată. Din acest total, 47 491 erau țărăniști.

Dintr-o declarație obținută în timpul anchetei Alexandrinei Brașoveanu, fiica Mariei Ivașcu (care l-a găzduit în această perioadă pe Pantelimon Chirilă), rezultă că, în perioada 1946–1947, acesta s-a tratat de rinichi și, în acest scop, a fost de două ori internat la Spitalul „Panduri”. În aceste condiții este cert că, fiind aproape de conducerea P.N.Ț., cunoștea zbaterile prin care treceau liderii țărăniști în urma falsificării alegerilor din 1946. După „operațiunea Tămădău” sau mai bine-zis înscenarea de la Tămădău, din 14 iulie 1947, menită a pune capăt democrației reprezentative în România, surprinde atitudinea curajoasă a lui Pantelimon Chirilă, deputat de Rădăuți, care s-a prezentat în Camera Deputaților, pe 31 iulie 1947 și a fost singurul care a votat împotriva moțiunii de scoatere a P.N.Ț. în afara

[47] Apud *Istoria românilor*, p. 658–659.
[48] S.J.S.A.N., Fond *Inspectoratul de Jandarmi Suceava*, d. 1/1946, f. 37.
[49] A.C.N.S.A.S., Fond *P*, d. 12621, f. 24.
[50] Marius Oprea, *Rola 800. Constantin Hagea, omul care a umilit Securitatea*, București, Editura Corint, 2018, p. 13–14.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

legii[51]. Raportul împănat cu „justificări legale”, care acuza P.N.Ț.-ul ca fiind responsabil de „complot”, „trădare națională”, alianța cu Germania hitleristă și „războiul criminal împotriva U.R.S.S.”, a fost citit în Adunarea Deputaților de către Teohari Georgescu, fiind îndelung aplaudat de membrii B.P.D., care l-au votat în număr de 294 și unul împotrivă, cel al lui Pantelimon Chirilă. Au „înfierat” „crimele țărăniștilor” și au felicitat guvernul, pentru scoaterea în afara legii a P.N.Ț., reprezentații partidelor aliate cu comuniștii, precum: L. Sălăjeanu (P.C.R.), dr. Macavescu (P.S.D.), Șt. Iorgovici (P.N.L. – Tătărăscu), Al. Mâță (P.N.Ț. – Anton Alexandrescu), Al. Popescu (Partidul Național Popular), Laurențiu Cziko (Uniunea Populară Maghiară), Al. Calotă (Frontul Plugarilor), Achile Șaraga (Partidul Țărănesc Democrat), ing. Anghel Dascălu (reprezentant al evreilor). Campania de presă de după arestarea grupului de țărăniști la Tămădău, declanșată de comuniști și susținută cu mitinguri, i-a dat ocazia lui Gheorghe Gheorghiu-Dej să declare: „Nu e suficient să realizăm ceea ce cereți voi: arestarea lui Maniu. Noi trebuie să lovim fără cruțare în tot ce s-a strâns în jurul steagului lui Maniu”. Ana Pauker relua amenințarea și o dezvolta: „Vom fi fără cruțare. Avertizăm aici pe dușmanii noștri, pe prietenii dușmanilor noștri”[52].

La 25 octombrie 1947, după 103 zile de arest, începea procesul țărăniștilor Ion Mihalache, Iuliu Maniu, N. Penescu, N. Carandino, Ilie Lazăr, Victor Rădulescu-Pogoneanu și, în contumacie, a diplomaților Gr. Niculescu-Buzești, Gr. Gafencu, C. Vișoianu și Al. Cretzeanu[53]. Procesul s-a desfășurat după canoanele celor ținute în Uniunea Sovietică în vremea lui Stalin, iar completul de judecată și acuzatorii nu au făcut decât să repete mecanic textul din Jurnalul Consiliului de Miniștri, din 29 iulie 1947, prin care P.N.Ț. era scos în afara legii. În același timp, judecătorii nu au făcut decât să confirme sentințele dinainte stabilite pentru cei mai vânați dintre „dușmanii poporului”. Prin condamnarea la pedepse deosebit de grele a liderilor țărăniști, comuniștii credeau că au dat un blam întregii clase politice românești care înfăptuise Marea Unire și care, până în ultimele lor momente de viață, militaseră pentru apărarea unității și integrității țării și împotriva sovietizării ei. În urma arestării, Iuliu Maniu și Ion Mihalache au decedat în închisoare (la un interval de un deceniu unul față de celălalt). Ceilalți membri ai grupului de la Tămădău au executat pedepse grele, cuprinse între 6 și 12 ani. Împreună cu aceștia, mii de țărani care se împotriveau cooperativizării agriculturii au fost aruncați în temnițe.

Până în 8 ianuarie 1951, când a fost arestat, Pantelimon Chirilă s-a ascuns pe la diverse cunoștințe în București sau la Câmpulung-Muscel, unde se mutase soția

[51] Ziarul „Scânteia” consemna următoarele: „A fost o zi mare ieri la Parlament. Incinta era înțesată, tribunele aidoma, iar pe culoare numeroși ziariști români și corespondenți străini. Era prezent și deputatul național-țărănist de Rădăuți, Chirilă Pantelimon care, după ce a ținut să semneze în registru, s-a strecurat singuratec în incintă. Desigur, nu se poate plânge că nu a avut ce asculta”. Cf. „Scânteia”, București, anul XVI, seria a III-a, nr. 384, 31 iulie 1947, p. 1.

[52] Apud *Istoria românilor*, p. 661.

[53] Apostol Stan, Ion Mihalache, *Destinul unei vieți*, București, Editura Saeculum I.O., 1999, p. 291.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

sa, după ce comuniștii i-au rechiziționat casa din Rădăuți, care avea să fie cuprinsă în lista caselor naționalizate („ale foștilor industriași, foștilor bancheri, foștilor mari comercianți şi celorlalte elemente ale marii burghezii, imobile clădite ale exploatatorilor de locuințe, hoteluri şi alte asemenea"), conform Decretului 92, din 19 aprilie din 1950. În această perioadă, de prigoană şi privațiuni, pe când se afla la Câmpulung-Muscel împreună cu soția sa şi cu cele două fete, se petrece episodul cu armele ascunse în casa unde se afla Pantelimon Chirilă şi familia sa. În declarația din 21 octombrie 1950, dată la Securitatea din Pitești, Druszcz Romuald – unul dintre apropiații gazdei unde se afla familia Chirilă – recunoaşte că împreună cu Pantelimon Chirilă, Victoria Chirilă şi sora acesteia, Maria Ivașcu, au participat la încercarea de a tăia paturilor unor arme aflate în podul acelei case. După încercarea nereuşită de tăiere a paturilor armelor, Druszcz Romuald a ascuns armele la Biserica romano-catolică din Câmpulung-Muscel, unde slujea un preot originar din Rădăuți. În felul acesta, a fost constituit „lotul" celor condamnați de port ilegal de arme şi tăinuire de port ilegal de arme, între care s-a aflat şi Pantelimon Chirilă. Membrii acestui lot au fost condamnați la diferite pedepse. Pantelimon Chirilă a fost condamnat, prin Sentința 923 din 1951, a Judecătoriei Câmpulung-Muscel, la doi ani cu executare şi plata unor cheltuieli de judecată, iar soția sa la şase luni. Pantelimon Chirilă a fost închis la Craiova, Pitești, Rahova, Poarta Albă şi Jilava. În anul 1952, pentru că starea sa de sănătate se agravase destul de mult, a cerut să fie internat la spital. Aşa a ajuns la spitalul-închisoare Văcărești, unde starea sa de sănătate s-a agravat, se pare din cauza prostatitei, cum scrie medicul închisorii în foaia de deces. În fapt, de la supraviețuitorii închisorilor comuniste, la familie au ajuns informații care arată că Pantelimon Chirilă a fost lichidat la ordinul lui Emil Bodnăraş, aşa cum scria şi Radu Ciuceanu.

În 14 iunie 1947, avocatul Pantelimon Chirilă se afla la București, abia ieşise din „sanatoriu" şi îi scria soției sale că era pe cale de însănătoşire. Urma să se întoarcă la Rădăuți, preconizând că trebuia să revină la București pentru două sau trei zile. Nu uită însă să-i compătimească pe cei din lagăre şi închisori, dovadă că atmosfera politică din țară era apăsătoare: „Îmi închipui şi starea celor de prin lagăre, care fără nicio vină au fost smulşi din sânul familiei"[54]. Apoi, avocatul rădăuțean a „dispărut" de acasă în iulie 1947, cu câteva zile înaintea episodului de la Tămădău[55], cum consemna unul dintre informatorii organelor de urmărire. A asistat în Parlament la citirea moțiunii de scoatere a P.N.Ț. în afara legii, la care el a votat împotrivă – gest de un deosebit curaj, având în vedere contextul şi faptul că

[54] *Scrisoarea lui Pantelimon Chirilă din 14 iunie 1947*, f. 2, mss. Aceasta se află în posesia doamnei Fulga Puşcaş.

[55] În declarația dată în fața anchetatorului, în 12 ianuarie 1951, Pantelimon Chirilă afirma că a aflat de la soția sa că a fost căutat de un procuror de la Parchetul Rădăuți, la începutul lui august 1947, când era la București, pentru a participa la şedințele Parlamentului: „Neştiind despre ce e vorba şi cum eram în cursul unui tratament medical, după operația avută în iunie 1946, am luat hotărârea să rămân mai departe la București, până se clarifică această chestiune". *Copie după declarație*, A.C.N.S.A.S., f. 45. (această copie a fost eliberată doamnei Fulga Puşcaşu).

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

era urmărit pentru a fi arestat şi el, ca unul dintre cei mai cunoscuţi lideri locali P.N.Ţ. din Bucovina. Soţia sa, Victoria Chirilă, l-a înştiinţat că a fost căutat de un procuror de la Parchetul din Rădăuţi, atunci când a venit la Bucureşti împreună cu cele două fete sau prin cunoscuţi[56]. Din declaraţia din 26 ianuarie 1951 a Alexandrinei Braşoveanu, aflăm că Pantelimon Chirilă a locuit o parte din anul 1946 şi în 1947 în locuinţa sa din str. „Gheorghe Lazăr" nr. 4. În această perioadă, majoritatea timpului a petrecut-o la pat, având dureri foarte mari la rinichi. În schimb, Pantelimon Chirilă declara, la arestarea sa din 8 ianuarie 1951, că a fost găzduit în Bucureşti, la Gorcea Anton[57], str. Bucovinei nr. 102. Apoi, fiind bolnav de rinichi, a fost găzduit de Braşoveanu Gheorghe, funcţionar la Institutul „Pasteur" din Bucureşti, care domicilia pe str. „Mihai Antonescu" nr. 6a.

Din ancheta Securităţii rezultă că în tot acest timp cât a stat ascuns, a fost ajutat de colaboratorii săi, care „colectau bani şi alimente, pe care le primea prin soţia sa"[58]. Între cei care l-au ajutat în acest timp au fost unii dintre membrii P.N.Ţ. Rădăuţi şi rudele rămase în Bucovina. O parte a perioadei, cuprinsă între 30 iulie 1947 şi 8 ianuarie 1951, când a fost arestat în Bucureşti, Pantelimon Chirilă a fost ascuns de Alma Giurumia (fostă Mailat), originară din Siret (care a fost şi ea arestată pentru că l-a găzduit pe Pantelimon Chirilă), inginerul Popovici Vasile, Nicu Rădulescu şi Anton Gorcea. Atunci, Pantelimon Chirilă a ţinut constant legătura cu familia sa, respectiv cu Victoria Chirilă. Aceasta, după ce casa din Rădăuţi i-a fost rechiziţionată, în anul 1948, s-a stabilit împreună cu cele două fete la Câmpulung-Muscel, la Elena Braşoveanu, rudă apropiată cu sora sa. De fapt, până să plece la Câmpulung-Muscel, Victoria Chirilă şi fiicele au locuit o vreme într-o casă „repartizată" de Primăria Rădăuţi, lângă oborul de vite. Oltea Iliuţ, nepoata lui Pantelimon Chirilă, îşi amintea că această locuinţă era cu totul insalubră şi atât de aproape de obor, că vitele loveau în geamurile casei.

La 12 ianuarie 1951, avocatul Pantelimon Chirilă recunoştea în faţa anchetatorului că a ţinut legătura cu soţia sa prin mesajele pe care le-a scris pe cărţi poştale, cu texte simple şi semnate neciteţ[59]. Faptul că Maria Ivaşcu participa direct la susţinerea surorii sale şi a cumnatului său, Pantelimon Chirilă, rezultă şi din aceea că, la rechiziţionarea casei din Rădăuţi a lui Victoria şi Pantelimon Chirilă,

[56] A.C.N.S.A.S., Fond *P*, d. 12621, f. 45.

[57] Anton Gorcea, preşedintele organizaţiei judeţene Suceava a P.N.Ţ., împreună cu Pantelimon Chirilă, făceau parte din conducerea centrală a P.N.Ţ. În lucrarea semnată de Dumitru V. Ciornei, Mariana Mireuţă, Ioan Andronic, *Pârteştii de Sus, localitate multiseculară*, Iaşi, Editura Optima, 2015, se aminteşte faptul că în 1944, după întoarcerea din bejenie a populaţiei evacuate din cauza războiului, multe locuinţe din această localitate fuseseră distruse în timpul operaţiunilor militare. „Toate gospodăriile arse au fost reconstruite cu ajutorul lui Anton Gorcea. Acesta a ajutat oamenii cu bani, aprobări pentru lemn, vite şi alte ajutoare (1946–1947). În vremea aceea, Anton Gorcea era deputat de ţară din partea Partidului Ţărănist". http://www.memoria.ro/carti/aparitii/parte%C5%9Ftii_de_sus,_localitate_multiseculara/67673/ (accesat la 3 februarie 2019).

[58] „Referat asupra rezultatelor cercetărilor cu privire la reţinutul Pantelimon Chirilă, din 12 februarie 1951", f. 22. Copie după manuscris, aflată în posesia doamnei Fulga Puşcaşu.

[59] A.C.N.S.A.S., Fond *P*, d. 12621, f. 47.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

procesul-verbal era semnat de un reprezentant PCdR din Rădăuți și i-a fost înmânat Mariei Ivașcu, care se afla atunci la Rădăuți. Ceea ce înseamnă că prigoana exercitată asupra familiei Chirilă din Rădăuți i-a determinat pe mulți dintre reprezentanții acesteia să părăsească Bucovina și să se ascundă în țară, pe la cunoscuți sau rude, în București sau în Banat.

Conform declarației din 8 ianuarie 1951, când a fost reținut de Securitate, în București, rezultă ca Pantelimon Chirilă a părăsit capitala, deși era grav bolnav, în august 1948, și s-a dus la Câmpulung-Muscel[60], unde se afla și soția sa, găzduită de Elena Brașoveanu, cu domiciliul pe strada „Elena Doamna" nr. 8. Aici a rămas până în anul 1949. Plecarea din București, de la locuința soților Alexandra și Gheorghe Brașoveanu, se datora faptului că Gheorghe Brașoveanu era o „fire foarte nervoasă" și că, din cauza găzduirii sale prelungite, situația gazdelor era grea. Starea de tensiune între chiriaș și gazdă a degenerat până într-acolo încât Pantelimon Chirilă era să fie lovit de Gheorghe Brașoveanu cu o sticlă[61] – declara Pantelimon Chirilă la unul dintre interogatorii. Sigur, faptele relatate de avocatul Pantelimon Chirilă pot fi reale, dar fiind oferite în timpul anchetei, acestea puteau fi obținute prin tortură și anchetatul era obligat prin presiune să recunoască date și fapte indicate de lucrătorii Securității. De asemenea, relatările anchetatului aveau menirea să obțină o pedeapsă mai mică pentru cel ce găzduise un „dușman al poporului". Oricum, viața de urmărit a lui Pantelimon Chirilă nu era deloc ușoară, dovadă fiind mărturia dată în fața anchetatorului: „Oricine suna, eu trebuia să mă ascund, fie în pod, fie în[tr-]o cameră din fund, ca să nu mă vadă nimeni"[62].

Conform declarației din 27 decembrie 1950, dată de Elena Brașoveanu în fața lt. major Radu Dumitru[63], Pantelimon Chirilă a venit la Câmpulung din decembrie 1948. Lipsa aceasta de concordanță cu privire la data la care Pantelimon Chirilă a plecat la Câmpulung-Muscel o putem pune în contextul în care cei doi dădeau declarațiile (fiind arestați de Securitate) sau având în vedere dorința Elenei Brașoveanu de a-și reduce din împovărarea vinei de a fi găzduit un fugar urmărit de autoritățile comuniste, prin reducerea perioadei de timp.

În urma anchetei lui Pantelimon Chirilă, care s-a finalizat cu referatul din 12 februarie 1951, semnat de lt. major de Securitate Nicolau Ion, se consemna că, în 1947, se afla la București „unde urma un tratament medical necesar în urma bătăii pe care a primit-o în timpul campaniei alegerilor"[64], afirmație care validează informațiile Oltei Iliuț despre bătaia pe care a primit-o Pantelimon Chirilă și evenimentele ce au urmat la Liceul de Fete din Rădăuți, în noaptea de 19 spre 20 noiembrie 1946. De altfel, în mai multe declarații din timpul anchetei se afirmă că boala de rinichi și cele ce s-au asociat acesteia au fost provocate sau au agravat

[60] *Ibidem*, f. 36.
[61] *Ibidem*, f. 41.
[62] *Ibidem*, f. 42.
[63] Copia declarației amintite a fost eliberată de A.C.N.S.A.S. doamnei Fulga Pușcașu.
[64] A.C.N.S.A.S., Fond *P*, d. 12621, f. 20.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

situația lui Pantelimon Chirilă în urma loviturilor primite pe 19 noiembrie 1946, la alegerile parlamentare din Rădăuți.

Din toamna lui 1949, Pantelimon Chirilă revine la București, unde a stat câteva săptămâni la Nicu Rădulescu, care își avea locuința pe strada „Antim" nr. 9, și apoi la Olga Turcanovici, mama Almei Giurumia. Spre a nu îngreuna situația gazdei sale, Pantelimon Chirilă declara în fața anchetatorului său că a mai încercat de două ori să revină la Olga Turcanovici și, neînduplecând-o, a trebuit să doarmă la Gara de Nord și la Gara de Est, după care a fost prins.

„Lotul" lui Pantelimon Chirilă a fost judecat la Câmpulung-Muscel, județul Argeș, în 1951, în dosarul nr. 1022 din 1951, pentru deținerea ilegală de arme și muniții. Acesta a fost constituit în urma urmăririi lui Pantelimon Chirilă și a familiei sale, urmărire care se întinde pe o perioadă îndelungată de timp, din vara lui 1946 și până la arestarea avocatului rădăuțean, a tuturor membrilor familiei Chirilă și a rudelor mai apropiate sau mai îndepărtate. Pe numele acestora au fost deschise dosare de urmărire informativă, în care se află note de supraveghere până la decesul acestora. Este vorba de Pantelimon Chirilă[65], Chirilă Dumitru[66], Chirilă Vasile[67] și Chirilă Constantin[68]. La aceștia se adăugă și Chirilă Aurelian, președintele Organizației de tineret a P.N.Ț. Rădăuți, care a fost arestat și condamnat la șase ani de detenție (1950–1956), fiind implicat în procesul lotului constituit pentru „spionaj" în slujba Legației Franței de la București. Arestarea și condamnarea membrilor familiei Chirilă completează dosarul existenței dramatice prin care au trecut aceștia, începând cu deportarea în Kazahstan sau în Siberia a unora dintre membri familiei, care au rămas în teritoriul ocupat de trupele sovietice, în iunie 1940.

Locotenentul major de Securitate Nicolau Ion, în „Concluziile" anchetei pe care a întreprins-o în legătură cu „lotul" DRS Pitești, din care făcea parte Pantelimon Chirilă, afirma că acesta „este un dușman de moarte al clasei muncitoare, fiind un fanatic, naționalist șovin [!] și, prin discursurile sale demagogice pe care le-a ținut, a înșelat masele, de a fost ales deputat". Dincolo de limbajul specific stalinist, e evidentă dorința organelor de represiune de a reinterpreta trecutul în cheia gândirii bolșevice. La „Propuneri", anchetatorul cerea ca Pantelimon Chirilă să fie judecat în chestiunea deținerii ilegale de armament, „iar când [!] pedeapsa pe care o primește el va fi mai mică de doi ani, să fie încadrat și în UM pe timp de doi ani, după ce își ispășește pedeapsa"[69]. De asemenea, pe referatul amintit, este trecută o însemnare (cu data de 13 februarie 1952) de către un ofițer de Securitate, care semnează J. Antoniu: „Vă înaintăm propunerile din referat și rugăm a fi aprobate". În aceeași zi, probabil un superior al acestui ofițer scria: „Trebuie urmărită soluția dată de Justiție".

[65] Idem, Fond *I*, d. 256593.
[66] *Ibidem*, d. 104881.
[67] *Ibidem*, d. 106098.
[68] *Ibidem*, d. 111995.
[69] Idem, Fond *P*, d. 12621, f. 22–23.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

În rechizitoriul alcătuit de organele comuniste de represiune se menționează că la locuința Elenei Brașoveanu din Câmpulung-Muscel, în primăvara anului 1949, a venit Druszcz Romuald (Romy) să ia niște arme și muniția aferentă, aflate în podul acelei case. O parte dintre arme și muniția proveneau de la tatăl Elenei Brașoveanu, care luptase în Primul Război Mondial, în armata română, în calitate de ofițer. O altă parte dintre acestea a fost dosită de către Gheorghe Brașoveanu, fost comandor în al Doilea Război Mondial. Motivul invocat de unii dintre cei arestați era acela că locuința din Câmpulung-Muscel, în care se aflau Elena Brașoveanu, Victoria și Pantelimon Chirilă, împreună cu cele două fete ale lor și Maria Ivașcu, urma să fie rechiziționată de către autorități, pentru a înființa acolo un spital. În momentul în care s-a pus problema transportului armelor de la locuința Elenei Brașoveanu la Biserica romano-catolică, pentru a fi mai ușor de transportat și a nu da de bănuit celor curioși, protagoniștii acestui episod au hotărât să taie paturile de lemn ale armelor. La tăierea unora dintre arme au participat Pantelimon Chirilă, Victoria Chirilă, Maria Ivașcu și Elena Brașoveanu. În momentul în care aceștia se aflau în plină operațiune de tăiere a paturilor armelor, a apărut Druszcz Romuald, care a oprit acțiunea, spunând că el le poate transporta și netăiate. Maria Ivașcu și Elena Brașoveanu au fost cele care au transportat armele amintite până la magazia bisericii. În procesul-verbal încheiat pe 8 septembrie 1950, cu ocazia percheziției domiciliare a lui Kozlowschi Ioan, făcută de către reprezentanții D.G.S.P. Pitești, au fost găsite următoarele arme, îngropate în două locuri din magazia bisericii: o armă militară ZB, cu patul retezat; două carabine militare franceze „Chatellorault”, model 1892 (una dintre ele avea patul retezat și era ruginită) și una model 1907, cu 164 de cartușe, 38 de încărcătoare cu câte 3 cartușe, 50 de cartușe vărsate și 31 de tuburi trase; o armă de salon „Flobert” (Fl. 22. L), ruginită; o armă „Milrt In Stull”, cu dispozitiv pentru lunetă, ruginită și nefuncțională; o armă „Fl” („Flobert”) demontată, nefuncțională, cu 426 de cartușe „Geco” pentru armele de salon; o armă de vânătoare („Shre”, 16, 3; 16, 9) cu foc central cu două țevi, ruginită și nefuncțională; un pistol „Steyer”, calibrul 9 mm, cu trei încărcătoare în tocul de piele, a câte 8 cartușe și 20 de cartușe „Steyer” vărsate, și două pistoale 6,35 „Paramount”, la unul lipsind plăselele, ruginite și în stare de nefuncționare[70]. După cum se poate constata, dintre armele găsite în magazia Bisericii romano-catolice din Câmpulung-Muscel, majoritatea erau nefuncționale și două dintre ele aveau paturile de lemn tăiate.

Descoperirea armelor îngropate într-o magazie a Bisericii romano-catolice din Câmpulung-Muscel a fost posibilă în urma anchetării lui Romuald Druszcz[71],

[70] *Ibidem*, f. 119.

[71] A.N.C.S.A.S., Fond *P*, d. 12621, f. 112. Druszcz Romuald s-a născut în 29 ianuarie 1923, în comuna Cuciurul Mare, jud. Cernăuți și a fost fiul lui Iohan și al Herminei Druszcz. A fost căsătorit cu Gertrude Halip. A absolvit Politehnica „Gh. Asachi” din Iași si a fost inginer. A avut ultimul domiciliu în București, Șoseaua Olteniței, nr. 5. A fost executat în 22 octombrie 1952, la Penitenciarul Jilava. http://inst-idst.ro/ro/idst/mecanisme-represive/partea-i-literele-a-l/d/druszcz-romuald (accesat la 2 februarie 2019).

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

reținut de Securitate în 1950, în „grupul de trădători și spioni aflați în slujba Legației Franței". Acesta a fost acuzat și condamnat la moarte de Tribunalul Militar București, în 24 octombrie 1950[72]. Armele au fost îngropate la Biserica romano-catolică din Câmpulung-Muscel, unde slujea preotul Carol Kozlowshi, nepotul lui Romuald Druszcz. În anchetă și în proces au mai fost implicați Ioan Kozlowschi, fratele preotului Carol Kozlowschi, care știa că Romuald Druszcz a ascuns în magazia bisericii menționate arme și muniții și elevul Valerian Halip, de 19 ani, elev la liceu, nepotul de soră[73] al lui Carol Kozlowschi. Ioan Kozlowschi și Valerian Halip locuiau în Câmpulung-Muscel, în locuința preotului romano-catolic și de aceea au fost implicați în anchetă și în procesul care a urmat. Din declarația preotului Carol Kozlowschi, dată în 16 septembrie 1950, rezultă că Ioan Kozlowschi a participat la îngroparea armelor provenite de la Kazimir Kozlowschi (decedat în aprilie 1949) și la cele ale lui Romuald Druszcz. Acesta din urmă ar fi avut armele și cartușele de la „studenții din Iași"[74] și ar fi dorit, conform declarației lui Carol Kozlowschi, să le vândă și cu banii obținuți să își caute un serviciu[75].

Procesul public a început în 1 iunie 1951, la Tribunalul Muscel, dar pentru că tribunalul a avut nevoie de verificarea documentelor depuse la dosar, ședința publică a fost amânată pentru data de 6 iunie 1951. La proces au fost prezenți, în calitate de inculpați, Elena Brașoveanu – apărată de avocatul C. Băluță; Pantelimon Chirilă, Victoria Chirilă și Maria Ivașcu – apărați de avocatul C. Mihăescu; Ion Kozlowschi – apărat de avocatul Gh. Nicolescu; Valerian Halip – apărat de avocatul M. Popescu și Alma Giurumia – apărată de avocatul N. V. Constantinescu și martorul Vasile Dobrescu. Au lipsit Carol Kozlowschi – aflat în proces, în calitate de inculpat și martorii Romuald Druszcz, dr. Aurelia Stoica, dr. Gh. N. Popescu și Elisabeta Tănăsoiu. Dintre cei enumerați, știm că Romuald Druszcz și Carol Kozlowschi erau reținuți, fiind acuzați și judecați în alte dosare. În acest caz s-a procedat ca și în alte procese din epocă, atunci când unii dintre martorii citați, deși se aflau în custodia Securității, nu au fost aduși la proces, din rațiuni ce țineau de „regia" acestui spectacol sinistru. Nu puține au fost cazurile când inculpații sau martorii care nu-și învățaseră bine rolurile în proces sau nu își recunoșteau declarațiile, pe care lucrătorii Securității le obținuseră prin presiuni sau tortură, nu participau la procesele publice.

[72] Alina Ilinca, Liviu-Marius Bejenaru, *Aventurile unui atașat militar francez în România populară*, p. 24. www.cnsas.ro/documente/istoria-comunism/studii-articole (accesat la 14 februarie 2019). În procesul pe care Securitatea l-a instrumentat pentru grupul de „spioni aflați în slujba Legației Franței din București" au mai fost condamnați la moarte Ion Cudalbu și Dumitru Matei. Comandorul Gheorghe Brașoveanu, Dumitru Lambru și Petru Ghițulescu au fost condamnați la muncă silnică pe viață, iar Alexandru Olteanu a fost condamnat la 20 de ani de temniță grea. Alături de cei amintiți, au mai fost condamnați și alți membri sau apropiați ai Legației Franței, iar atașatul militar la București, Sege-Henri Prisot, a fost expulzat.

[73] În familia lui Kazimir și a Mariei Kozlowski din Rădăuți s-au născut șase copii: Iosif, Vladimir, Ioan, Carol, Maria și Ada (căsătorită Halip).

[74] A.N.C.S.A.S., Fond *P*, d. 12621, f. 135.

[75] *Ibidem*.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

În sarcina Elenei Braşoveanu au fost reţinute faptele de deţinere ilegală de arme, faptul că a participat într-o zi din august 1949 la transportul unui pachet de arme şi muniţii înlesnind „planurile criminale" ale lui Romuald Druszcz şi tot în seara acelei zile, fiind însoţită de Maria Ivaşcu, a făcut „un transport cu armele ce-i mai rămăseseră, ducându-le la Biserica romano-catolică din Câmpulung-Muscel, înştiinţându-l de acest lucru pe Romuald Druszcz"[76]. O parte dintre armele descoperite în magazia Bisericii romano-catolice din Câmpulung-Muscel a aparţinut lui Gheorghe Braşoveanu, fratele ei, la acea dată condamnat la muncă silnică pe viaţă. Din actul de acuzare reţinem că procurorii nu au menţionat faptul că multe dintre armele descoperite la Câmpulung-Muscel erau ruginite sau nefuncţionale. La aceasta se adaugă faptul că, în ziua următoare, împreună cu Maria Ivaşcu, a aruncat un pachet de cartuşe în Râul Târgului, din localitatea menţionată. La dosarul cauzei s-a reţinut şi faptul că în timp ce era cercetată, fiind internată în Spitalul din Câmpulung-Muscel, profitând de neatenţia celui care o păzea, a reuşit să evadeze în 16–17 decembrie 1950, fiind prinsă în 20 decembrie acelaşi an.

Ion Kozlowschi era acuzat pentru că, împreună cu Romuald Druszcz, a participat la îngroparea armelor şi muniţiilor aduse de Elena Braşoveanu în vara lui 1949, în camera în care se mai aflau îngropate o armă de vânătoare cu două ţevi, o armă de tir şi armă „Floubert", care au aparţinut tatălui său (Kazimir Kozlowschi), ascunse acolo de Romuald Druszcz.

Maria Ivaşcu a fost inculpată pentru că nu a denunţat faptul că în casa Elenei Braşoveanu se aflau ascunse arme şi muniţii, fapt contrar legilor în vigoare la acea dată, a participat la tăierea paturilor unor arme, a participat la transportul unui pachet cu arme aduse de Romuald Druszcz şi a aruncat în Râul Târgului un pachet de muniţii.

Lui Pantelimon Chirilă i se imputa faptul că s-a sustras de la „urmărirea organelor de stat" şi, aflându-se în casa Elenei Braşoveanu, a văzut armele şi muniţiile ascunse acolo, că a participat la tăierea paturilor unora dintre acestea, „înlesnind astfel transportul lor"[77]. Interesant este faptul că acuzaţiile aduse lui Pantelimon Chirilă sunt reluate cu acelaşi conţinut într-un nou paragraf la care se adaugă: „Deşi ştia că mai sunt arme, totuşi nu au a arătat acest fapt organelor de stat, pentru ca acestea, luând măsurile necesare, să împiedice cu un ceas mai devreme orice [sic!] încercări ce ar fi făcut duşmanii de clasă"[78]. Instanţa şi-a însuşit afirmaţia lui Druszcz, că, atunci când Maria Ivaşcu, Victoria Chirilă şi Pantelimon Chirilă scurtau paturile unor arme, acesta din urmă ar fi opinat „că vor mai putea folosi la nevoie"[79].

Preotul Carol Kozlowschi a fost inculpat pentru că nu a denunţat faptul că în camera de lângă biserică (fosta sacristie) au fost ascunse arme şi muniţii, acestea „fiind descoperit datorită vigilenţei organelor de Stat"[80].

[76] *Ibidem*, f. 182.
[77] *Ibidem*.
[78] *Ibidem*, f. 183.
[79] *Ibidem*, f. 185.
[80] *Ibidem*, f. 183.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

Elevul Valerian Halip a fost inculpat pentru că, deşi a văzut, în vara anului 1949, că în casa bunicului său erau ascunse o arma de vânătoare şi arma „Floubert", „nu a denunţat acest lucru autorităţilor"[81].

În seama Almei Giurumia a fost reţinută acuzaţia că, „fără să fi avut în prealabil vreo înţelegere cu inculpatul Chirilă Pantelimon, l-a [sic!] ascuns pe acesta la locuinţa sa din Bucureşti, deşi era urmărit de autorităţi, aproape de un an de zile până în decembrie 1950, când sus-numitul s-a [sic!] mutat la C[âmpu]lung, la domiciliul inculpatei Elena Braşoveanu"[82]. Acuzaţia în forma acesta este inexactă, pentru că în perioada 1947–1950, Pantelimon Chirilă a fost găzduit de Gheorghe şi Alexandra Braşoveanu, Nicu Rădulescu (probabil din noiembrie 1949 şi până în martie 1950), Olga Turcanovici, mama Almei Giurumia (între martie şi decembrie 1950). Nu sunt excluse şi alte gazde, precum avocatul Anton Gorgea, fost preşedinte al Organizaţiei judeţene Suceava a P.N.Ţ., care avea o locuinţă în Bucureşti şi cu care Chirilă avea o bună relaţie, şi o doamnă neidentificată de noi, Domnica, aşa cum rezultă din amintirile Oltei Iliuţ. Afirmaţia este inexactă şi pentru că Pantelimon Chirilă a fost găzduit la Câmpulung-Muscel, în casa Elenei Braşoveanu din toamna lui 1948 şi până în toamna lui 1949, după care a venit la Bucureşti.

Apărarea lui Pantelimon Chirilă, a Victoriei Chirilă şi a Mariei Ivaşcu a încercat să obţină clemenţa instanţei, mizând pe faptul aceştia au sperat că armele şi muniţiile aveau să fie aruncate, aşa cum reiese din unele răspunsuri din timpul anchetei. Instanţa combate această teză, prin aserţiunea că, dacă ar fi crezut cu adevărat aceasta, nu le-ar fi tăiat „în condiţii îngrijite" paturile, ci le-ar fi distrus. Apărarea lui Valerian Halip a încercat să marşeze pe ideea că tânărul, văzând arme şi înainte de 1949 în posesia bunicului său, nu ar fi ştiut că deţinerea lor în continuare e ilegală. De asemenea, instanţa a combătut faptul că tânărul Valerian Halip, fiind minor, nu putea fi inculpat pentru infracţiunea de complicitate la deţinerea ilegală de arme, prin faptul că infracţiunea de complicitate la deţinerea ilegală de arme nu era atenuată în Codul Penal de faptul că învinuitul avea sub 18 ani, atunci când „este vorba de paza ordinei publice şi Securitatea Statului"[83].

Ideea apărării Almei Giurumia a fost uşor înlăturată, atunci când avocatul a încercat să demonstreze că aceasta n-a ştiut că Pantelimon Chirilă era urmărit de organele de represiune, fapt care reieşea clar din răspunsurile date în timpul interogatoriilor.

Concluzia instanţei de judecată a fost că „rămâne bine stabilit că inculpaţii au comis faptele ce li se pun în sarcină"[84]. Urmează înşiruirea faptelor pentru care cei amintiţi erau inculpaţi şi temeiurile juridice pentru care aceştia erau pedepsiţi.

În cazul lui Pantelimon Chirilă, textul arăta că acesta „se face pasibil de complicitate la delictul de deţinere de armament militar prevăzut şi pedepsit de art. 33 din Decretul nr. 1990/1947, com. cu art. 121, 123, Cod Penal, conform art. 3, Cod Penal, de complicitate la delictul de deţinere de muniţiuni, fără permis, şi muni-

[81] *Ibidem*.
[82] *Ibidem*.
[83] *Ibidem*, f. 186.
[84] *Ibidem*.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

țiuni militare, prevăzute și pedepsite de art. 12, lit. a și b. al. final, com. cu art. 16 din Decretul 163/1950, făcându-se aplicația penalității prevăzute de art. 31 din Decretul 190/1947, com. cu art. 121, 123, Cod Penal”[85]. În fapt, Decretul (Legea) 190 din 1947 și Decretul 163 din 1950 reglementează același domeniu: regimul armelor și muniților. Temeiurile juridice se repetă în hotărârea instanței la majoritatea inculpaților. În cazul preotului Carol Kozlowschi, cel al Mariei Ivașcu și al elevului Valerian Halip se adaugă în corpul motivării încălcarea art. 16 din Decretul din 1950, conform căruia „complicii, tăinuitorii și favorizatorii se pedepsesc cu aceleași pedepse ca și autorii”. Alma Giurumia „se face pasibilă de delictul de favorizare a infractorilor, prevăzut și pedepsit de art. 284, teza 1, Cod Penal, prin schimbarea de calificare din art. 284, teza ultimă, Cod Penal, întrucât nu este dovadă că inculpatul Chirilă Pantelimon a fost urmărit pentru infracțiuni ce interesează Securitatea Statului”[86].

În ceea ce privește „delictul de transport de arme”, prevăzut și pedepsit de art. 12, lit. c, din Decretul 163/1950, pus în sarcina Elenei Brașoveanu, a lui Pantelimon Chirilă și a Mariei Ivașcu, aceștia au fost achitați, pentru că la data producerii faptelor, acesta nu era prevăzut în Decretul 190 din 1947. În mod greșit, Pantelimon Chirilă era acuzat de acest delict, pentru că el nici nu a participat la transportul armelor, așa cum reiese din depozițiile celor interogați.

Caracterul de instrument politic al acestui proces este dat de următoarele considerații cuprinse în sentință: „s-a ⌈sic!⌉ avut în vedere condițiunile în care s-a ⌈u⌉ ⌈sic!⌉ făcut infracțiunile puse în sarcina inculpaților și anume faptul că aceste infracțiuni constituiesc corolarul acțiunii de spionaj de la Legația Franceză, ce a constituit procesul de la Trib⌈unalul⌉ Militar București, soluționat prin sentința din 23 octombrie 1950, inculpații din acel proces, Gh. Brașoveanu, condamnat la muncă silnică pe viață și Druszcz Romuald, condamnat la moarte, fiind rude cu inculpații și fiind titulari și parte în depozitare⌈a⌉ armelor”[87]. În epocă, așa cum menționează textul selectat, s-au desfășurat, după modelul proceselor politice staliniste din U.R.S.S., mai multe procese care aveau ca scop consolidarea regimului de tip sovietic din România și fidelizarea populației care, împreună cu instituțiile represive ale regimului, trebuia să lupte cu „dușmanii poporului” din interior și din exterior. În această optică se înscria și procesul intentat „grupului de spioni din jurul Legației Franței” din București, la acea vreme condusă de Serge-Henri Parisot[88].

Pentru anchetatorii și judecătorii vremii, astfel de infracțiuni erau preludiul la un „criminal atentat la securitatea statului”. Aceștia justifică, în spiritul teoriei „dușmanului de clasă”, următoarele: „În ceea ce privește condițiunile sociale și personale ale inculpaților Chirilă Pantelimon, Kozlowschi Carol, Kozlowschi Ion și Elena Brașoveanu

[85] *Ibidem*.
[86] *Ibidem*, f. 187.
[87] *Ibidem*.
[88] Alina Ilinca, Liviu Marius Bejenaru, „Aventurile unui atașat militar francez în România populară” în „Studii și materiale de istorie contemporană”, București, s.n. vol. IV, 2005, p. 24. http://www.cnsas.ro/documente/istoria_comunism/studii_articole/activitati_plan_intern/Aventurile%20unui%20atasat%20militar.pdf (accesat la 17 februarie 2019).

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

s-a [sic!] în vedere că primul a fost un adept convins [al] politicii de trădare manistă, deputat național-țărănist în 1928–1931, 1946 și șef al organizației național-țărăniste din Rădăuți, așa încât acțiunea sa apare ca o consecință precisă a dușmanului Republicii noastre Populare; că al doilea, preot catolic, s-a [sic!] situat pe poziții dușmănești [sic!] strâns legate de calitatea și exemplele mai marilor săi, începând cu Papa și terminând cu Nunciatura Apostolică din București; al treilea și al patrulea, legați prin rudenie cu aceștia și prin concept politic, consecința atitudinii criminalului Gh. Brașoveanu”[89].

În speța pe care o judeca, instanța a aplicat art. 158 din Codul Penal, prin care au fost eliminate amenzile prevăzute în Decretul 163 din 1950. Atitudinea „indulgentă” a instanței a fost justificată prin aceea că niciun inculpat nu suferise, până atunci, vreo condamnare și toți aveau „o situație materială și socială de oameni modești”[90]. Pentru Elena Brașoveanu, Ion Kozlowschi Pantelimon Chirilă, Victoria Chirilă, Maria Ivașcu, Valerian Halip au fost luate în calcul condițiile sociale și personale ale lor. De exemplu, Valerian Halip a beneficiat de clemență pentru că era „elev tânăr, elev de liceu” și nu a avut nicio abatere, pentru Maria Ivașcu și Victoria Chirilă a fost reținut de instanță faptul că aveau copii minori în îngrijire și educare. Instanța dispunea punerea în libertate a Victoriei Chirilă și a lui Valerian Halip și menținea starea de arest pentru Elena Brașoveanu, Ion Kozlowschi, Pantelimon Chirilă și Alma Giurumia. Pentru toți inculpații prezenți la proces, instanța a hotărât aplicarea articolului 64, Cod Penal, prin care perioada detenției preventive era scăzută („computată”) din pedeapsa totală aplicată fiecăruia.

Conform practicilor juridice în vigoare, instanța a reținut pedepsele cele mai grave pentru inculpații din procesul de la Câmpulung. Acestea au fost: Elena Brașoveanu – 2 ani de închisoare, Ion Kozlowschi – 2 ani închisoare, Pantelimon Chirilă – 2 ani închisoare, Victoria Chirilă – 6 luni de închisoare, Maria Ivașcu – 6 luni de închisoare, Valerian Halip – 6 luni de închisoare și Alma Giurumia – 1 an de închisoare. Fiecare inculpat era obligat să plătească statului suma de 600 de lei cu titlul de „cheltuieli penale”.

În final revenim la „Propunerile” din referatului semnat de Nicolau Ion, locotenent major în Securitate, și constatăm că justiția „și-a însușit” propunerile sale cu privire la mărimea pedepsei aplicate lui Pantelimon Chirilă. Deducem că, dacă acesta n-ar fi decedat în închisoarea Văcărești, ar fi fost supus unei pedepse complementare de doi ani ca „încadrat în UM”.

Pantelimon Chirilă a executat pedeapsa privativă de libertate în mai multe închisori: Craiova, Pitești, Rahova, Poarta Albă și Jilava[91]. Din informațiile pe care le-am obținut de la Oltea Iliuț, se pare că înainte de a fi adus la Văcărești, Pantelimon Chirilă ar fi cerut mutarea la această închisoare-spital, invocând motive

[89] A.C.N.S.A.S., Fond *P*, d. 12621, f. 188.
[90] *Ibidem*.
[91] „Un erou necunoscut. Pantelimon Chirilă, singurul deputat P.N.Ț. care a avut curajul să voteze în 1947 împotriva comuniștilor”, în „Evenimentul zilei”, București, 1 mai 2018. https://evz.ro/un-erou-necunoscut-pantelimon-chirila-singurul-deputat-pnt-care.html (accesat la 3 aprilie 2019).

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

de sănătate. Cerea sa a fost motivată de dorința de a obține un regim de detenție mai potrivit condițiilor sale de sănătate. Dar, la 18 august 1952, dr. Paul Blidaru de la spitalul-închisoare Văcărești, semna „Declarația scrisă de moarte", cu nr. 877, pentru Pantelimon Chirilă. Diagnosticul din acest document era: „enterită dezinteriformă, prostatită cu periprostatită și adenom de prostată". Declarația era eliberată de Oficiul Stării Civile al Sfatului Popular București, Secțiunea „Bălcescu".

În familie și în scrierile lui Radu Ciuceanu despre victimele comunismului se afirmă că Pantelimon Chirilă a fost ucis în închisoarea Văcărești la ordinul lui Emil Bodnăraș, însă nu avem niciun izvor istoric pentru a proba această afirmație. Această acuză gravă a circulat printre bucovinenii care au fost deținuți pe motive politice în închisorile comuniste și știau că Emil Bodnăraș și fratele său au o însemnată contribuție în reprimarea brutală a celor ce au luptat împotriva comunizării României, mai ales a celor de pe teritoriul județului Suceava. În aceeași ordine de idei, întâmplarea a făcut ca la Văcărești drumurile lui Pantelimon Chirilă și cele ale lui Toader Hrib să se întâlnească. Acolo, Toader Hrib s-a aflat cu patul de suferință alături de Pantelimon Chirilă și, în urma unei „vizite a echipei medicale" din închisoare, ar fi auzit cum unul din echipă ar fi spus în dreptul patului lui Chirilă: „Ăsta, până mâine trebuie să dispară!". A doua zi, patul lui Pantelimon Chirilă din închisoarea-spital Văcărești era gol. Fără să speculăm în vreun fel sau altul această informație, sperăm ca timpul să aducă la lumină izvoarele istorice necesare lămuririi acestei fapte. Oricum, în memoriile lui Toader Hrib, nu găsim nicio informație despre perioada în care acesta s-a aflat la închisoare.

Pentru a încheia prezentarea personalității lui Pantelimon Chirilă, avocat din Rădăuți, de o deosebită rectitudine morală, om politic țărănist dedicat salvării țării sale de pericolul instaurării regimului comunist, redăm câteva dintre opiniile sale privitoare la felul în care prevedea drumul societății românești contemporane (cuprinse într-o scrisoare adresată soției sale, Victoria Chirilă): „Toți sunt de acord însă că [boala] mi-a fost provocată de citoscopie, care mi s-a efectuat de niște doctorași în condiții extraordinar de grele și drept urmare cu vreo trei zile de [h]emoragie. Restul, cu arestarea, deportarea, împușcarea etc. sunt floare la ureche, pentru că în astfel de condiții viața e ceva de nesuportat, nu moartea. Moartea n-ar fi decât o eliberare din aceste necazuri și mizerii. Fapt este că am ajuns într-un stadiu înapoiat de cel puțin 150 de ani, când după secole de persecuție religioasă, au început cele ideologice, cu caracter economic. Hotărât că sunt popoare care au trecut de faza asta și deci sunt mai avansate cu cel puțin 150 de ani, unde libertatea e dată fiecăruia să judece orice fenomen din punctul său de vedere. Am încrederea că nu aceste popoare vor face drumul întors, ci noi vom trebui să pornim înainte. Până atunci trebuie să ținem cont de realități"[92].

[92] Scrisoare nedatată, adresată de Pantelimon Chirilă soției sale, Victoria Chirilă. Documentul se află în posesia doamnei Fulga Pușcaș.

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)

BDD-A32679 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:18 UTC)